

İlkokul Türkçe Ders Kitaplarının Eleştirel Okuma Becerisi Açısından İncelenmesi*

An Analysis of Primary School Turkish Textbooks in Terms of Critical Reading Skills

Anıl Esemem** ve Ömür Sadioğlu***

Öz

Amaç: Bu araştırmanın amacı ilkokul (1., 2., 3. ve 4. sınıf) Türkçe ders kitaplarında bulunan okuma metinlerine ait etkinlikleri eleştirel okuma becerisi açısından incelemektir. **Yöntem:** Analitik araştırma deseniyle gerçekleştirilen bu çalışmada ilkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerine ait etkinliklerde eleştirel okuma becerilerini kazandırmaya yönelik etkinlikleri derinlemesine bir çözümlene yaparak belirlemek için doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak İpek Eğilmez ve Sadioğlu'nun (2010) belirlediği 50 maddelik “Eleştirel Okuma Ölçütleri” kullanılmıştır. **Bulgular:** Araştırma bulguları; ilkokul Türkçe ders kitabı okuma metinlerine ait etkinliklerde TDK1A kodlu kitapta sekiz, TDK1B kodlu kitapta 12, TDK2 kodlu kitapta 15, TDK3A kodlu kitapta 13, TDK3B kodlu kitapta 23 ve son olarak TDK4 kodlu kitapta 24 ölçüte karşılık gelen etkinliklere rastlandığını göstermektedir. Dört sınıf düzeyinde incelenen altı ders kitabında 35 eleştirel okuma ölçütüne yer verildiği tespit edilmiş ancak bu sayının 1. ve 2. sınıfta tercih edilecek ders kitabına göre değişebileceği belirlenmiştir. **Sonuç:** Sonuç olarak sınıf düzeyi baz alındığında ilkokul Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde eleştirel okuma becerisini destekleyecek etkinliklerin en çok ölçütün yer aldığı 4. sınıf ders kitabında bile “Eleştirel Okuma Ölçütleri”nin yarısından azını karşıladığı belirlenmiştir. Bu bağlamda kitaplarda eleştirel okuma becerisini geliştirecek etkinliklerin uzman görüşleri doğrultusunda artırılması önerilmektedir. **Özgünlük:** Ülkemizde yapılan çalışmaların 2019'dan önce hazırlanan programlar ve ders kitaplarını kapsadığı düşünüldüğünde 2019'da güncellenen Türkçe Öğretim Programı doğrultusunda hazırlanan ilkokul Türkçe ders kitaplarının eleştirel okuma becerisi açısından incelenmesi ve ders kitaplarında eleştirel okuma becerilerini kazandıran etkinliklerin dağılımına dikkat çekmesi araştırmanın alana katkı sağlayan özgün kısmını oluşturmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Eleştirel okuma; Türkçe dersi; okuma metinleri; ders kitabı; ilkokul.

* Bu makale, Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Ana Bilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı bünyesinde hazırlanan “2019 Türkçe Öğretim Programı ve İlkokul Türkçe Ders Kitaplarının Eleştirel Okuma Becerisi Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Dağkadı İlkokulu, Bursa, Türkiye. E-posta: anadolu2616@gmail.com

Dağkadı Primary School, Bursa, Turkey. E-mail: anadolu2616@gmail.com

*** Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Ana Bilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı, Bursa, Türkiye. E-posta: osadioglu@uludag.edu.tr

Bursa Uludağ University, Faculty of Education, Department of Elementary Education, Division of Classroom Education, Bursa, Turkey. E-mail: osadioglu@uludag.edu.tr

Geliş Tarihi – Received: 15.05.2021

Kabul Tarihi – Accepted: 29.09.2021

Yayımlanma Tarihi – Published: 30.09.2021

Abstract

Objective: The purpose of this research is to determine the activities related to gaining critical reading skills included in the activities of reading texts of primary school (1st, 2nd, 3rd and 4th class) Turkish textbooks. **Method:** In this study, which was carried out with an analytical research design, document analysis technique was used to determine the activities aimed at gaining critical reading skills in the activities of reading texts in primary school Turkish textbooks by making an in-depth analysis. "Critical Reading Criteria" consisting of 50 items determined by İpek Eğilmez and Sadioğlu (2010) was used as a data collection tool in this study. **Findings:** Research findings showed that there are eight activities in TDK1A coded book, 12 in TDK1B coded book, 15 in TDK2 coded book, 13 in TDK3A coded book, 23 in TDK3B coded book and finally 24 activities in TDK4 coded book in the activities of primary school Turkish textbook reading texts. It was determined that 35 critical reading criteria were included in six textbooks examined at four grade levels. **Implications:** However, it was determined that these activities met less than half of the criteria in the "Critical Reading Criteria" even in the 4th grade where the criteria were met most. In this context, it is recommended to increase the activities that will develop critical reading skills in the books in line with expert opinions. **Originality:** Considering that the studies conducted in our country include the textbooks prepared before 2019, the examination of the primary school Turkish textbooks prepared in line with the Turkish Teaching Program updated in 2019 in terms of critical reading skills and drawing attention to the distribution of activities that provide critical reading skills in the textbooks, constitutes the original part of the research that contributes to the field.

Keywords: Critical reading; Turkish course; reading texts; textbook, primary school.

Giriş

21. yy bilim ve teknoloji alanında döneme damgasını vuran değişim ve gelişmelere tanık olmaktadır. Bu nedenle bireylerden beklenen bilgi ve beceriler günün gerektirdiği şartlar çerçevesinde farklı bir hâl almıştır. Bireyin bilgiyi elde etmesi yeterli olmamakta; bilginin nasıl öğrenildiği, gerçek hayatta nasıl uygulanması gerektiği (Kayhan, Altun ve Gürol, 2019, s. 21) ve güvenilirliği de önem taşımaktadır. Dijital dergiler, dijital gazeteler, dijital video kanalları, dijital sosyal medya vb. ortamlar gelişmiş teknolojik araçlar sayesinde her an ulaşılabilir hâle gelmiştir. İnsanların her an ulaşabildiği dijital içerikleri olumlu yönde değerlendirilebilmesi ve bilgi kirliliğine karşı bilinçli davranabilmesi için çağımız eğitim öğretim ortamlarında çocuklara bazı yeni becerilerin kazandırılması daha da önemli hâle gelmiştir. Bu becerilerden biri de Ciardiello'nun (2004, s. 143) da ifade ettiği gibi 21. yy insanların sahip olması gereken vatandaşlık bilincini temsil eden eleştirel okuma becerisidir. Eleştirel okuma kavramını, "ideal okuma" diye nitelendiren Arıcı (2017, s. 89) okunan metnin sorgulanarak olumlu ya da olumsuz taraflarının ortaya çıkartılması olarak ifade etmiştir. Şahin (2011, s. 44) ise eleştirel okumayı okuyucunun okuduğu metni tarafsız bir şekilde sorgulayarak okuması ve değerlendirmede bulunması olarak tanımlamıştır. Eleştirel okuma becerisine sahip bireyler okuduklarını tarafsız bir şekilde sorgulayarak okuduklarıyla ilgili çıkarımda bulunurlar (Arıcı, 2017, s. 53; Belet, 2011, s. 68; Özdemir, 2007, s. 18; Ünal, 2006, s. 95). Eleştirel okuyazarlar, okudukları metindeki bilgilerin doğruluğunu da sorgularlar (Aytan, 2016, s. 300; Demir ve Kan, 2017, s. 666).

Çağımızda öğrencilerin karşılaştıkları bilgiyi doğrudan doğru kabul etmemeleri, bilgiyi bilişsel süzgeçlerinden geçirerek, bilginin doğruluğunu anlamaları, bilgiyi yorumlamaları, sorgulamaları ve yeniden inşa etmeleri önemli beceriler olarak görülmektedir (Sadioğlu ve Bilgin, 2008, s. 815). Kitap basım teknolojisinin gelişmesiyle kitap ya da yazılı materyallerin basımı ve dağıtımı kolaylaşmış, bu da gerekli yazarlık yeterliğine sahip olmayanlar için de basım yayın imkânını kolaylaştırmıştır (Koçak, 2020, s. 21). Gerek basılı gerekse elektronik ortamlarda gerçekleşen alternatif bilgi paylaşım platformlarında bilgi çok fazla ve çeşitlidir (Walz, 2001, s. 1202). İnternet aracılığı ile e-kitap, e-dergi, e-gazete, bloglar ve sosyal medya hesaplarında yoğun bir bilgi paylaşımı yapılmakta bu da bilgi kirliliğine neden olabilmektedir (Koçak, 2020, s. 21). Bu noktada da eleştirel okuryazarlık becerisi öğrencilerin kazanması gereken önemli bir kazanım olarak ortaya çıkmaktadır. Çeşitli ve fazla olan bilgiyle karşılaşan okuyucuların bu bilgileri sorgulamadan doğru kabul etmemesi, okurken eleştirel bir tavır takınması; okuyucuların doğru ve tarafsız bilgiye ulaşmalarını sağlayacaktır. Nitekim Zintz ve Maggart (1984, s. 384) eleştirel okumanın bireyleri radyo, televizyon, gazete gibi iletişim araçlarında yer alan çeşitli bilgi ve reklam tekniklerinin yıkıcı ve olumsuz etkilerine karşı koruduğunu, onların iyiyi ve doğruyu ayırt eden vatandaşlar olmalarını sağladığını belirtmektedirler.

Şahin, Dilidüzgün ve Leana Taşçılar (2020, ss. 377-378) eleştirel okuma sürecinde okurun metni okurken önceki yaşantılarıyla bağ kurmasının ve karşılaştırmalar yapmasının oldukça önemli olduğunu, metinler arasında kurulan bağlantı ve karşılaştırmaların, okurun ürettiği çözüm önerileri ile sağlıklı bir değerlendirme yapmasına destek olacağını, merak, düşünme, eleştirme, sorgulama, değerlendirme ve çıkarımda bulunma becerileri ile edindiği birikimleri yaşamına aktarmasına katkı sağlayabileceğini ifade etmektedirler. Dolayısıyla eleştirel okuma becerisinin eğitim öğretimin ilk yıllarında temelini atılması ve gelişiminin düzenli olarak takip edilmesi oldukça önemlidir.

Eleştirel okuma, ilkokul düzeyindeki öğrencilerin sahip olması gereken bir beceridir (Utami, Amalia, Prayitno ve Qurotul'Ain, 2020, s. 126). Hajare, Surve ve Patankar (2016, s. 49) yapılandırmacı öğrenme yaklaşımında öğrencilerin gelecekte başarılı olmalarını sağlayacak dört epistemolojik varsayımdan bahsetmektedir. Bu varsayımlardan birincisine göre bilgi fiziksel olarak öğrenmeye aktif bir şekilde katılan öğrenciler tarafından oluşturulur. İkinci varsayıma göre bilgi sembolik olarak kendi çalışmalarını aktaran öğrenciler tarafından oluşturulur. Üçüncü varsayıma göre bilgi anladıklarını başkalarına aktaran öğrenciler tarafından sosyal olarak inşa edilir. Son varsayıma göre ise bilgi teorik olarak, tam olarak anlamadıkları şeyleri açıklamaya çalışan öğrenciler tarafından oluşturulur. Öğrencilere dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma öğrenme alanlarında yaşamları boyunca kullanabilecekleri beceriler kazandırmayı amaçlayan ilkokul Türkçe dersi öğretim programı özel amaçlarında da öğrencilerin bilgiyi araştırması, sorgulaması, keşfetmesi, zihinde yapılandırması ve okuduklarını anlamada eleştirel bir tutum sergilemesi istenmiştir (T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, 2019, s. 8). Bu doğrultuda Türkçe dersinin, çağın ve bilgi okuryazarlığının gerektirdiği becerilerden olan eleştirel düşünme ve eleştirel okuma becerisini öğrencilere kazandırmayı amaçlayan ana derslerden biri olduğu söylenebilir. Yalınkılıç (2010, s. 5), ders kitaplarının, öğretim programları hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi, hedef kitlelerin duyuşsal, bilişsel ve devinişsel gelişimlerinin sağlanabilmesi; bilgi, beceri ve değerlerin tek tek bireylere

taşınabilmesinin en kolay ve en ekonomik aracı olduğunu belirtmektedir. Ders kitapları içerisinde yer alan teorik bilgiler kadar bu bilgilerin öğrenilmesini destekleyen etkinliklerin niteliği de üzerine durulması gereken bir konudur. Çevik ve Güneş (2017, s. 273) etkinliklerin dinleme, okuma, anlama, yazma, konuşma gibi dilin bütün becerilerini aynı anda kullanma ve geliştirme fırsatı verdiğini bu yönüyle de zihinsel süreç becerilerinin gelişimine katkı sağladığını ifade etmektedirler. Bu nedenle Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin uygulama temelli olması dersi soyut bilgiler yığını olmaktan uzaklaştırıp (Şimşek, 2017, s. 302) öğrenilenlerin yaşama aktarılabilmesi açısından oldukça önemlidir. Dolayısıyla çocukların eleştirel okuma becerilerini kazanabilmeleri için de Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin önemli bir rolü olduğunu söylemek mümkündür.

Alan yazında eleştirel okuma ile ilgili yapılan çok sayıda araştırma vardır (Al-Husban, 2019; Akar, Başaran ve Kara, 2016; Altunsöz, 2016; Çam, 2006; Dalton, 2009; Duran, 2013; Huijie, 2010; İpek Eğilmez ve Sadioğlu 2010; Kahu ve Gerrard, 2018; Kannan, 2018; Karadedeli, 2018; Karasakaloğlu ve Bulut, 2012; Sadioğlu ve Bilgin, 2008; Silalahi, 2018; Sullivan, 1998; Wolf, 1967; Yalçıntaş, 2014; Zabihi ve Pordel, 2011). Uluslararası literatür incelendiğinde eleştirel okuma araştırmalarının yurt dışında Türkiye'ye göre daha önceki yıllarda başladığı görülmektedir. Al-Husban (2019) Ürdün'de genel olarak dil becerilerinin öğretildiği 12 seviyeden oluşan Action Pack adlı ders kitabının dokuzuncu seviyesini eleştirel okuma stratejilerine yer verme bakımından incelemiş ve söz konusu ders kitabında eleştirel okuma stratejilerinin dengeli bir dağılım göstermediği ve bu becerilere gereken önemin verilmediğini tespit etmiştir. Zabihi ve Pordel (2011) bir okuma materyalinin öğrencilerde eleştirel okuma becerisini geliştirmeye yardımcı olup olmadığını tespit etmek amacıyla, okuma becerisini geliştirmek için tasarlanmış lise düzeyinde iyi bilinen üç ders kitabını eleştirel okuma becerisi kazandırmaya yönelik etkililiğini araştırdıkları araştırmada, metinden önce ve sonra gelen farklı araştırmaların ve metinlerin kendilerinin eleştirel okumayı ne ölçüde desteklediğine odaklanmışlardır. Araştırmacılar inceledikleri kitapların eleştirel düşünme becerilerinin gelişimini belli bir düzeye kadar desteklediğini ancak eleştirel okuma becerisinin gelişimi için önemli görülen etkinlik temelli öğretim stratejilerine yeterince yer verilmediğini tespit etmişlerdir. Wolf (1967) eleştirel okuma becerisini öğrencilere kazandırabilecek bir program hazırlamış ve araştırma sonucunda eleştirel okuma becerisini kazandırmaya yönelik hazırlanan programın ilkökul öğrencilerinin eleştirel okuma becerilerini kazanmasında etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca araştırma sonucunda eleştirel okuma becerisinin ilkökul çağları itibarıyla öğrencilere kazandırılabilceği sonucuna da ulaşılmıştır. Duran (2013) Türkçe Dersi (1-5 ve 6-8. sınıflar) Öğretim Programlarında eleştirel okuma eğitime yönelik ne tür açıklama ve kazanımlar olduğunu incelediği araştırmasında hem ilkökul hem de ortaokul düzeyindeki programlarda eleştirel okuma becerisini kazandıracak yeterli sayıda ve nitelikte kazanım olduğunu tespit etmiştir. İpek Eğilmez ve Sadioğlu (2010), 2005 yılı Türkçe Öğretim Programı ve 2008-2009 eğitim-öğretim yılında okutulan 4. ve 5. sınıf Türkçe çalışma kitaplarını eleştirel okuma becerisi açısından incelemişlerdir. Araştırma sonucunda eleştirel okuma becerisini öğrencilere kazandırmayı amaçlayan kazanımların ve etkinliklerin kitaplarda çoğunlukla var olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Buna karşın Altunsöz (2016), 2005 yılı Türkçe Öğretim Programı doğrultusunda hazırlanan ilkökul 4. sınıf Türkçe ders kitabı ve çalışma kitabının öğrencilere eleştirel okuma becerisini kazandırma düzeyini araştırmış ve araştırma sonucunda

eleştirel okuma becerisini öğrencilere kazandırmayı amaçlayan etkinliklerin yeterli düzeyde olmadığını belirtmiştir.

Araştırmanın Amacı ve Soruları

Görüldüğü üzere literatürde eleştirel okuma becerisinin ve bu becerinin öğrencilere kazandırılmasında Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinliklerin önemine değinilmiştir. Bu bağlamda yapılan araştırmaların 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı öncesindeki öğretim programları ve Türkçe ders kitapları üzerinde yapıldığı tespit edilmiştir. Tüm bu bilgiler dikkate alındığında çağımızın gerekliliklerinden biri olan bu becerinin öğretimine 2019 yılında yenilenen Türkçe Dersi Öğretim Programı kapsamında hazırlanan Türkçe ders kitapları içerisinde nasıl yer verildiğinin araştırılmasının eleştirel okuma becerisini kazandıracak etkinliklere dikkat çekmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu yönüyle araştırmanın hem program boyutunda hem de uygulama boyutunda yapılan diğer araştırmalarla birlikte alana katkı sağlaması beklenmektedir. Bu düşünceden hareketle bu araştırmada 2019 yılında değişen Türkçe Dersi Öğretim Programı doğrultusunda hazırlanan ders kitapları okuma metinleri etkinliklerinin eleştirel okuma becerisine yer verme açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. İlkokul 1., 2., 3. ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarında eleştirel okuma becerisini kazandırmaya yönelik etkinlikler nelerdir?
2. Eleştirel okuma becerisini kazandırmaya yönelik etkinlikler ilkokul 1., 2., 3. ve 4. sınıf Türkçe ders kitapları içerisinde yer alan temalar düzeyinde nasıl bir dağılım göstermektedir?
3. İlkokul 1., 2., 3. ve 4. sınıf Türkçe ders kitapları içerisinde yer alan okuma metinlerine ait etkinlikler ile ilişkili eleştirel okuma becerisi ölçütleri sınıflar düzeyinde nasıl bir dağılım göstermiştir?

Yöntem

Bu araştırma analitik araştırma deseni ile gerçekleştirilmiştir. McMillan (2004; aktaran Ersoy, 2015, s. 552) analitik araştırmaları belge, kayıt ve dokümanların olay, kavram, düşünce, görüş ve eserler açısından analizi olarak tanımlamıştır. Araştırmanın dokümanlarını Eğitim Bilişim Ağı'nda (EBA) bulunan ilkokul Türkçe ders kitapları oluşturmuştur. 2019 ilkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerine ait etkinliklerde eleştirel okuma becerilerini kazandırmaya yönelik etkinliklere nasıl yer verildiğini derinlemesine bir çözümleme yaparak belirlemek için doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Doküman analizi araştırılmak istenen olgu ve/veya olgular ile ilgili bilgi içeren yazılı ve görsel materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 190). Yazılı materyaller; kitaplar, dergiler, şiirler, romanlar, günlükler, makaleler, gazeteler vb. görsel materyaller ise; resimler, filmler, anıtlar, araç-gereçler vb. olabilir (Sönmez ve Alacapınar, 2013, s. 84). Eğitim alanında üretilen araştırmalarda ders kitapları doküman olarak kullanılabilir kaynaklar arasındadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 190).

Veri Kaynakları ve Verilerin Toplanması

İpek Eğilmez ve Sadioğlu (2010) tarafından belirlenen ve toplam 50 ölçütten oluşan “Eleştirel Okuma Ölçütleri” (Ek 1) araştırmanın veri toplama aracıdır. “Eleştirel Okuma Ölçütleri”nin araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılabilmesi için ölçütü geliştiren yazarlardan izin alınmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda verilerinin toplanması için 2019 İlkokul Türkçe Ders Kitaplarına ise Eğitim Bilişim Ağı (EBA) internet adresinden (<http://www.eba.gov.tr/>) ulaşılmıştır. EBA’da 1. sınıflar için iki, 2. sınıflar için bir, 3. sınıflar için iki ve son olarak 4. sınıflar için bir kitap olmak üzere toplam altı kitap yer aldığı görülmüştür. Söz konusu kitaplar doküman incelemesi öncesinde sınıf düzeylerine göre kodlanmıştır. İki kitabın okutulduğu sınıf düzeylerinde birinci kitap için A ikinci kitap için B kodu kullanılmıştır. Örneğin birinci sınıftaki kitaplar 1A ve 1B olarak kodlanmıştır. Tüm sınıf düzeylerinde kitaplara verilen kodlar; birinci sınıf kitapları için TDK1A (Türkçe Ders Kitabı 1A) ve TDK1B, ikinci sınıf kitabı için TDK2, üçüncü sınıf kitapları için TDK3A ve TDK3B, son olarak dördüncü sınıf kitabı için TDK4 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Yukarıda adı geçen veri toplama aracında yer alan ölçütler, araştırmanın bulgular kısmında yer alan tablolarda okuyucunun, hangi ölçütün hangi tema ve hangi okuma metninde kaç etkinlikle yer aldığını daha rahat okuyabilmesi amacıyla sıralanarak kodlanmıştır. Örneğin; ilk ölçüt olan “Eserin okuma amacını belirleme” ölçütü “EOÖ1” olarak kodlanmıştır. “Eleştirel Okuma Ölçütleri” kodlarıyla birlikte Ek 1’de verilmiştir.

Her iki araştırmacı birbirinden bağımsız olarak 2019 İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan eleştirel okumaya yönelik etkinlikleri “Eleştirel Okuma Ölçütleri” doğrultusunda analiz etmiştir. İki araştırmacının analizleri doğrultusunda oluşturdukları kodlar Miles ve Huberman’ın (1994, s. 64) güvenilirlik formülü ile hesaplanarak araştırmanın güvenilirliği %94 olarak belirlenmiştir. Ayrıca eleştirel okuma becerisi kazandırmaya yönelik etkinliklerin bazıları sayfa numaraları belirtilerek doğrudan alıntılarla bulgularda yer almıştır. Bununla birlikte bazı etkinliklerin görsellerine de yer verilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde araştırma soruları doğrultusunda 2019 yılı ilkokul Türkçe ders kitapları okuma metinlerinde eleştirel okuma ölçütlerini kazandırmaya yönelik etkinliklere, bu etkinliklerin sınıf düzeyine ve temalara göre nasıl bir dağılım gösterdiğine yer verilmiştir. Araştırma bulguları araştırma sorularını yanıtlayacak şekilde sınıf düzeyinde oluşturulan dört ana tema çerçevesinde ele alınmış, belirlenen eleştirel okuma ölçütünün numarası, hangi temanın hangi okuma metnine ait kaç etkinlikte yer aldığı tablolarla gösterilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın bulguları; “1. sınıf Türkçe ders kitaplarında eleştirel okuma”, “2. sınıf Türkçe ders kitaplarında eleştirel okuma”, “3. sınıf Türkçe ders kitaplarında eleştirel okuma” ve “4. sınıf Türkçe ders kitaplarında eleştirel okuma” olmak üzere dört ana tema altında toplanarak incelenmiştir.

1. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Eleştirel Okuma

İlkokul Türkçe dersi 1. sınıf ders kitaplarında ilk dört tema okuma ve yazma öğretimi için kullanılan “İlk Okuma Yazma Öğreniyorum” kitabında yer almaktadır. Bu kitapta ses, hece, sözcük ve cümle çalışmaları olduğundan TDK1A ve TDK1B kitaplarına ilişkin bulgular 5. tema ile başlamıştır. Bu tema altındaki bulgular; “TDK1A kodlu kitaba yönelik bulgular” ve “TDK1B kodlu kitaba yönelik bulgular” olmak üzere iki alt temada ele alınmıştır.

TDK1A kodlu kitaba yönelik bulgular

TDK1A kodlu kitabın okuma metinlerine ait etkinlikler incelendiğinde eleştirel okuma ölçütlerinden sekizini karşılayan 27 etkinlik tespit edilmiştir. Bu etkinliklerin yer aldığı temalar ve okuma metinlerinin adları/başlıkları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

TDK1A kodlu kitapta yer alan “Eleştirel Okuma Ölçütleri” ile ilgili etkinliklerin tema ve okuma metinlerine dağılımı

EOÖ	Temalar	Okuma metinleri	EOÖ ile ilgili etkinlik sayısı
EOÖ 50	Çocuk Dünyası, Doğa ve Evren, Millî Mücadele ve Atatürk	Odam Lokanta, Karakulak ile Tomurcuk, Kurbağa ile Kaydırak, Uzay, Bir Okul Gezisi, 23 Nisan Kutlu Olsun, Dedemin Madalyası	7
EOÖ 44	Çocuk Dünyası, Doğa ve Evren, Millî Mücadele ve Atatürk, Bilim ve Teknoloji	Odam Lokanta, Bay Yavaş, Bir Okul Gezisi, Dedemin Madalyası, İbni Sina	5
EOÖ 19	Çocuk Dünyası, Doğa ve Evren, Bilim ve Teknoloji	Kurbağa ile Kaydırak, Bay Yavaş, Bir Okul Gezisi, Ekranza, Başıma İcat Çıkarma	5
EOÖ 22	Çocuk Dünyası, Millî Mücadele ve Atatürk	Odam Lokanta, Atatürk	2
EOÖ 23	Çocuk Dünyası, Doğa ve Evren	Odam Lokanta, Bay Yavaş	2
EOÖ 30	Doğa ve Evren, Millî Mücadele ve Atatürk	Bir Okul Gezisi, Atatürk	2
EOÖ 36	Çocuk Dünyası, Millî Mücadele ve Atatürk	Odam Lokanta, Dedemin Madalyası	2
EOÖ 47	Bilim ve Teknoloji, Millî Mücadele ve Atatürk	Ekranza, Atatürk	2

Kitapta yer verilen ölçütler etkinlik sayılarına göre sıralanacak olursa; “Neden-sonuç ilişkisi kurabilme” ölçütü ile ilgili yedi, “Okuduğu eseri özetleyebilme” ile ilgili beş, “Esere ve eserin bölümlerine başlık verebilme” ile ilgili beş, “Eserde geçen kahramanları ve onların fiziksel özelliklerini (yaş, cinsiyet, dış görünüşü) ruhsal özelliklerini ve düşünce yapısını (ilgi, değer, tutum) belirleyebilme”, “Olayın geçtiği yeri ve zamanı belirleyebilme”, “Eserin konusunu belirleyebilme”, “Eserle yaşadığı çevre arasında ilişki kurabilme” ve “Çıkarımda bulunma” ölçütleri ile ilgili ikişer etkinlik yer verildiği görülmektedir.

Kitapta “Neden-sonuç ilişkisi kurabilme” ölçütü ile ilgili etkinliklere “Doğa ve Evren” teması “Uzay” okuma metnine ait sayfa 58’deki etkinlikte “Gökyüzünde yıldızlar neden küçük görünür?” sorusu örnek olarak gösterilebilir. “Okuduğu eseri özetleyebilme” ölçütüne hizmet eden etkinlik “Doğa ve Evren” teması “Bay Yavaş” okuma metnine ait 68. sayfada yer alan “Bu metinde ne anlatılıyor?” sorusudur. “Esere ve eserin bölümlerine başlık verebilme”

eleştirel okuma ölçütü ile ilgili etkinlik örneği ise “Bilim ve Teknoloji” teması, “Başıma İcat Çıkartma” okuma metnine ait 134. sayfada yer alan “Metne farklı bir başlık yazalım.” şeklindedir.

Görsel 1

TDK1A kodlu kitap “Doğa ve Evren” teması “Bay Yavaş” okuma metnine ait “Okuduğu eseri özetleyebilme” eleştirel okuma ölçütü ile ilgili etkinlik görseli

Görsel 1’de “Doğa ve Evren” teması “Bay Yavaş” adlı okuma metnine ait 68. sayfadaki etkinliğin görseli verilmiştir. Etkinlikte “Bu metinde ne anlatılıyor?” sorusu sorularak, boşluk bırakılarak metnin özetlenmesi istenmiştir.

TDK1B kodlu kitaba yönelik bulgular

TDK1B kodlu kitapta eleştirel okuma ölçütüyle ilişkili etkinliklerin yer aldığı temalar ve okuma metinlerine Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2

TDK1B kodlu kitapta yer alan “Eleştirel Okuma Ölçütleri” ile ilgili etkinliklerin tema ve okuma metinlerine dağılımı

EOÖ	Temalar	Okuma metinleri	EOÖ ile ilgili etkinlik sayısı
EOÖ36	Sağlık ve Spor, Vatandaşlık, Doğa ve Evren, Bilim ve Teknoloji	Sporcu, Büyüklerle Televizyon, Güle Güle! Nereye, Mevsimler, Uzay, Nil Soru Soruyor, Robotlar	8
EOÖ19	Sağlık ve Spor, Vatandaşlık, Doğa ve Evren, Bilim ve Teknoloji	Vitaminlerin Ziyareti, Sporcu, Zuzu Çöplükte, Mevsimler, Nil Soru Soruyor, Bilgin Amca, Robotlar	7
EOÖ50	Sağlık ve Spor, Vatandaşlık, Doğa ve Evren, Bilim ve Teknoloji	Selim’in Çürük Dişi, Sporcu, Güle Güle! Nereye, Küçük Yağmur Bulutu, Mevsimler, Nil Soru Soruyor	6
EOÖ44	Sağlık ve Spor, Doğa ve Evren	Selim’in Çürük Dişi, Vitaminlerin Ziyareti, Küçük Yağmur Bulutu, Mevsimler	4
EOÖ30	Sağlık ve Spor, Vatandaşlık, Doğa ve Evren,	Selim’in Çürük Dişi, Büyüklerle Televizyon, Küçük Yağmur Bulutu	3
EOÖ33	Vatandaşlık, Doğa ve Evren	Zuzu Çöplükte, Küçük Yağmur Bulutu, Mevsimler	3
EOÖ22	Bilim ve Teknoloji	Bilgin Amca, Nil Soru Soruyor	2
EOÖ6	Sağlık ve Spor	Selim’in Çürük Dişi	1
EOÖ25	Bilim ve Teknoloji	Nil Soru Soruyor	1
EOÖ42	Sağlık ve Spor	Sporcu	1
EOÖ5	Sağlık ve Spor	Selim’in Çürük Dişi	1
EOÖ47	Bilim ve Teknoloji	Bilgin Amca	1

TDK1B kodlu kitabın okuma metinlerine ait etkinliklerde 12 eleştirel okuma ölçütüyle ilişkili 38 etkinlik yer almaktadır. Kitapta yer verilen ölçütler etkinlik sayılarına göre

sıralanacak olursa; “Eserle yaşadığı çevre arasında ilişki kurabilme” ölçütü ile ilgili sekiz, “Esere ve eserin bölümlerine başlık verebilme” ölçütü ile ilgili yedi, “Neden-sonuç ilişkisi kurabilme” ölçütü ile ilgili altı etkinliğin yer aldığı görülmektedir. Tablo 2’de de görüldüğü gibi “Okuduğu eseri özetleyebilme” ölçütü ile ilgili dört, “Eserin konusunu belirleyebilme” ölçütü ile ilgili üç, “Okunan eserle ilgili kendi duygu ve düşüncelerini belirleme” ölçütü ile ilgili üç etkinlik yer almaktadır. Bu ölçütleri iki etkinlikle “Eserde geçen kahramanları ve onların fiziksel özelliklerini (yaş, cinsiyet, dış görünüşü) ruhsal özelliklerini ve düşünce yapısını (ilgi, değer, tutum) belirleyebilme” ölçütü takip etmektedir. TDK1B kodlu kitapta sadece birer etkinlikle yer alan ölçütler ise şunlardır: “Okumaya başlamadan önce okunacak eserin başlıklarını inceleyerek esere göz gezdirme”, “Konuyla ilgili olanla olmayana ayırt eme”, “Ön bilgilerle yeni öğrenilenleri birleştirme”, “Eserde kullanılan bilgi kaynaklarını inceleme” ve “Çıkarımda bulunma”.

Kitapta “Eserle yaşadığı çevre arasında ilişki kurabilme” ölçütü ile ilgili etkinliklere “Vatandaşlık” teması “Büyüklerle Televizyon İzlemek” okuma metnine ait sayfa 56’daki etkinlikte “*Evde kimlerle televizyon izliyorsun?*” sorusu örnek olarak gösterilebilir. “Esere ve eserin bölümlerine başlık verebilme” ölçütüne hizmet eden etkinlik “Sağlık ve Spor” temasında “Vitaminlerin Ziyareti” okuma metnine ait 31. sayfada yer alan “*Metne yeni bir başlık yazalım*” ifadesidir. “Neden-sonuç ilişkisi kurabilme” eleştirel okuma ölçütü ile ilgili etkinlik örneği ise “Bilim ve Teknoloji” teması, “Nil Soru Soruyor” okuma metnine ait sayfa 137’de yer alan “*Annesi soru sormanın neden önemli olduğunu söylüyor?*” şeklindedir.

Görsel 2

TDK1B kodlu kitap “Bilim ve Teknoloji” teması “Nil Soru Soruyor” okuma metnine ait “Neden-sonuç ilişkisi kurabilme” eleştirel okuma ölçütü ile ilgili etkinlik görseli

Soruları metne göre cevaplayalım.

1. Nil neyi çok seviyor?
.....
2. Nil ilk önce hangi soruyu soruyor?
.....
3. Annesi soru sormanın neden önemli olduğunu söylüyor?
.....

Görsel 2’de “Nil Soru Soruyor” metnine ait 137. sayfadaki etkinlik görseli yer almaktadır. Görüldüğü gibi bu etkinlikte “Annesi soru sormanın neden önemli olduğunu söylüyor?” sorusu ile öğrencinin neden-sonuç ilişkisini kurması sağlanmaktadır. Bununla beraber “Nil neyi çok seviyor?” sorusunun öğrencinin metindeki kahramanın özelliklerini de bulmasını sağladığı ve “Eleştirel Okuma Ölçütleri”nden “Eserde geçen kahramanları ve onların fiziksel özelliklerini (yaş, cinsiyet, dış görünüşü) ruhsal özelliklerini ve düşünce yapısını (ilgi, değer, tutum) belirleyebilme” ölçütüne de hizmet ettiği görülmektedir.

TDK1A ve TDK1B kodlu kitaplar incelendiğinde; TDK1B kodlu kitapta okuma metinlerine ait etkinliklerin hem daha çok sayıda eleştirel okuma ölçütünü karşıladığı hem de eleştirel okuma becerisini kazandıracak daha çok etkinlik içerdiği belirlenmiştir.

2. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Eleştirel Okuma

Çalışmanın yöntem bölümünde değinildiği üzere EBA’da ilkokul Türkçe dersi için 2. sınıfa ait tek bir kitap bulunmaktadır. TDK2 olarak kodlanan bu kitaba ilişkin bulgulara “TDK2 kodlu kitaba yönelik bulgular” alt teması altında yer verilmiştir.

TDK2 kodlu kitaba yönelik bulgular

TDK2 olarak kodlanan bu kitabın okuma metinlerine ait etkinliklerde 15 eleştirel okuma ölçütüyle ilişkili 97 etkinlik yer almaktadır. Bu etkinliklerin yer aldığı temalar ve okuma metinlerinin adları Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3

TDK2 kodlu kitapta yer alan “Eleştirel Okuma Ölçütleri” ile ilgili etkinliklerin tema ve okuma metinlerine dağılımı

EOÖ	Temalar	Okuma metinleri	EOÖ ile ilgili etkinlik sayısı
EOÖ30	Çocuk Dünyası, Milli Mücadele ve Atatürk, Erdemler, Milli Kültürümüz, Doğa ve Evren, Vatandaşlık, Sağlık ve Spor	Arkadaşım Papi, Paraşütle Oynamak Çok Eğlenceli, Uçurtma Tekerlemesi, Önce Atatürk, Çanakkale’den Sonra, Cimrinin Kedileri, Dostlarımız, Yaşlı Kadın, Biri Var ki..., Papatya ve Gelincik, Muhteşem Güneş, Küçük Penguen, Sepetimdeki Domatesler, Trafik, Çiftçiyle Oğulları, Selim ve Pelin, Gerçek Bir Meslek, Sporcu	18
EOÖ36	Çocuk Dünyası, Erdemler, Milli Kültürümüz, Doğa ve Evren, Vatandaşlık, Sağlık ve Spor, Bilim ve Teknoloji	Arkadaşım Papi, Paraşütle Oynamak Çok Eğlenceli, Cimrinin Kedileri, Yaşlı Kadın, Yerli Malları Tutum Haftası, Biri Var ki..., Papatya ve Gelincik, Küçük Penguen, Trafik, Selim ve Pelin, Gerçek Bir Meslek, Atakan Televizyon İzlemek İstiyor, Bardaktan Telefon Yapma, Teknoloji	16
EOÖ50	Çocuk Dünyası, Milli Mücadele ve Atatürk, Erdemler, Doğa ve Evren, Vatandaşlık, Sağlık ve Spor, Bilim ve Teknoloji	Arkadaşım Papi, Şehit Mehmet Kamil, Önce Atatürk, Çanakkale’den Sonra, Yaşlı Kadın, Papatya ve Gelincik, Küçük Penguen, Sepetimdeki Domatesler, Trafik, Selim ve Pelin, Gerçek Bir Meslek, Atakan Televizyon İzlemek İstiyor, Bardaktan Telefon Yapma	14
EOÖ14	Çocuk Dünyası, Milli Mücadele ve Atatürk, Erdemler, Milli Kültürümüz, Vatandaşlık, Sağlık ve Spor, Bilim ve Teknoloji	Arkadaşım Papi, Önce Atatürk, Çanakkale’den Sonra, Dostlarımız, Yerli Malları Tutum Haftası, Kız Kulesi, Biri Var ki..., Trafik, Sporcu, Atakan Televizyon İzlemek İstiyor, Bardaktan Telefon Yapmak	11
EOÖ19	Erdemler, Doğa ve Evren, Vatandaşlık, Sağlık ve Spor	Cimrinin Kedileri, Yaşlı Kadın, Papatya ve Gelincik, Muhteşem Güneş, Küçük Penguen, Çiftçi ve Oğulları, Selim ve Pelin, Sporcu	8
EOÖ2	Milli Kültürümüz, Doğa ve Evren, Vatandaşlık, Sağlık ve Spor	Yerli Malları Tutum Haftası, Muhteşem Güneş, Küçük Penguen, Çiftçi ve Oğulları, Trafik, Gerçek Bir Meslek, Sporcu	7
EOÖ23	Erdemler, Milli Kültürümüz, Doğa ve Evren, Vatandaşlık	Yaşlı Kadın, Kız Kulesi, Papatya ve Gelincik, Küçük Penguen, Sepetimdeki Domatesler	6
EOÖ11	Milli Kültürümüz, Sağlık ve Spor	Kız Kulesi, Gerçek Bir Meslek, Sporcu	4
EOÖ44	Erdemler, Doğa ve Evren, Sağlık ve Spor	Cimrinin Kedileri, Muhteşem Güneş, Selim ve Pelin	3
EOÖ3	Çocuk Dünyası, Erdemler, Milli Mücadele ve Atatürk	Paraşütle Oynamak Çok Eğlenceli, Dostlarımız, Çanakkale’den Sonra	3

EOÖ38	Vatandaşlık, Milli Kültürümüz	Sepetimdeki Domatesler, Biri Var ki...	2
EOÖ47	Milli Mücadele ve Atatürk, Bilim ve Teknoloji	Önce Atatürk, Teknoloji	2
EOÖ22	Çocuk Dünyası	Uçurtma Tekerlemesi	1
EOÖ35	Milli Kültürümüz	Biri var ki...	1
EOÖ29	Erdemler	Yaşlı Kadın	1

Kitapta yer verilen ölçütler incelendiğinde Tablo 3'te de görüldüğü gibi en fazla "Eserin konusunu belirleyebilme" ölçütü ile ilgili etkinlik (18 etkinlik) olduğu görülmüştür. Bu ölçütü 16 etkinlikle "Eserle yaşadığı çevre arasında ilişki kurabilme", 14 etkinlikle "Neden-sonuç ilişkisi kurabilme" ve 11 etkinlikle "Eserde geçen bir sözcüğün anlamını tahmin edebilme" ölçütü takip etmektedir. Diğer ölçütler ise "Esere ve eserin bölümlerine başlık verebilme" (sekiz etkinlik), "Eseri okumadan önce konuyla ilgili ön araştırma (ön öğrenmeler) yapma" (yedi etkinlik), "Olayın geçtiği yeri ve zamanı belirleyebilme" (altı etkinlik), "Başlık ve/veya resimlerle metin arasındaki uyum ve uyumsuzluğu fark edebilme" (dört etkinlik), "Okuduğu eseri özetleyebilme" (üç etkinlik), "Başlık ve/veya resimden eserin konusunu tahmin edebilme" (üç etkinlik) ölçütleridir. Kitapta "Okuduğu metinlerin benzer ve farklı yanlarını görebilme" ve "Çıkarımda bulunma" ölçütü ile ilgili ikişer etkinlik yer almaktadır, "Eserde geçen kahramanları ve onların fiziksel özelliklerini (yaş, cinsiyet, dış görünüş) ruhsal özelliklerini ve düşünce yapısını (ilgi, değer, tutum) belirleyebilme", "Okunan eseri daha önce okuduğu eserle karşılaştırma" ve son olarak "Farklı kaynaklardan yararlanma" ölçütü ile ilgili de birer etkinlik yer almaktadır.

Kitapta "Eserin konusunu belirleyebilme" ölçütü ile ilgili etkinliklere "Sağlık ve Spor" teması "Selim ile Pelin" okuma metnine ait sayfa 238'deki etkinlikte "*Metnin konusu olan ifadeyi işaretleyin.*" ifadesi örnek olarak gösterilebilir. "Eserle yaşadığı çevre arasında ilişki kurabilme" ölçütüne hizmet eden etkinlik "Bilim ve Teknoloji" temasında "Atakan Televizyon İzlemek İstiyor." okuma metnine ait 279. sayfada yer alan "*Atakan'ın zamanını nasıl değerlendirdiğini söyleyiniz. Siz bir gününüzü nasıl değerlendirdiğinizi aşağıdaki yazma alanına yazınız.*" ifadesidir. "Neden-sonuç ilişkisi kurabilme" eleştirel okuma ölçütü ile ilgili etkinlik örneği ise "Doğa ve Evren" teması, "Küçük Penguen" okuma metnine ait sayfa 184'te yer alan "*Küçük Penguen neden ülkesine dönmeye karar veriyor?*" şeklindedir.

Görsel 3

TDK2 kodlu kitap "Doğa ve Evren" teması "Küçük Penguen" okuma metnine ait "Neden-sonuç ilişkisi kurabilme" eleştirel okuma ölçütü ile ilgili etkinlik görseli

♥ Küçük Penguen neden ülkesine dönmeye karar veriyor?

Görsel 3'te "Doğa ve Evren" temasında yer alan "Küçük Penguen" adlı okuma metninin 184. sayfasındaki etkinlik görseline yer verilmiştir. Etkinliğe ait görselde görüldüğü gibi metindeki kahramanın neden o davranışta bulunduğu sorusu ile öğrencilerin neden-sonuç ilişkisi kurlmaları beklenmektedir.

3. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Eleştirel Okuma

İlkokul 3. sınıf düzeyinde Türkçe dersi için EBA’da yer alan iki kitaba ilişkin bulgulara “TDK3A kodlu kitaba yönelik bulgular” ve “TDK3B kodlu kitaba yönelik bulgular” adlı alt temalarda yer verilmiştir.

TDK3A kodlu kitaba yönelik bulgular

TDK3A kodlu kitabın okuma metinleri etkinliklerinde 13 eleştirel okuma ölçütü ile ilgili 88 etkinlik tespit edilmiştir. Bu etkinliklerin hangi temalarda ve hangi okuma metinleri kapsamında olduğu Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4

TDK3A kodlu kitapta yer alan “Eleştirel Okuma Ölçütleri” ile ilgili etkinliklerin tema ve okuma metinlerine dağılımı

EOÖ	Temalar	Okuma metinleri	EOÖ ile ilgili etkinlik sayısı
EOÖ14	Birey ve Toplum, Milli Mücadele ve Atatürk, Erdemler, Milli Kültürümüz, İletişim, Bilim ve Teknoloji, Çocuk Dünyası, Sağlık ve Spor	Okula Dönüş, Son Pişmanlık, Kralın Tohumu, Milli Marşımız, Şahin Bey, Sana Borçluyuz, Ormanlar Kralı, Her Şeye Rağmen, Hayat Tamircisi, Timur’un Filleri, Çayda Çıra, Cirit Oyunu, Gazete, Sözcükler Olmadan, İnternet Sayesinde İletişim Kuruyorum, İhsan Ketin, Buluşlar, Uzaya İlk Yolculuk, Dünya Çocuk Bayramı, Tüm Dünya Oyunda, Geceyi Sevmeyen Çocuk, Yemek Seçimi, 19 Mayıs, İzcilik	24
EOÖ30	Birey ve Toplum, Milli Mücadele ve Atatürk, Erdemler, Milli Kültürümüz, İletişim, Çocuk Dünyası, Sağlık ve Spor	Okula Dönüş, Son Pişmanlık, Kralın Tohumu, Şahin Bey, Ormanlar Kralı, Timur’un Filleri, Çayda Çıra, Gazete, Sözcükler Olmadan, Dünya Çocuk Bayramı, 19 Mayıs	11
EOÖ31	Birey ve Toplum, Milli Mücadele ve Atatürk, Erdemler, Milli Kültürümüz, İletişim, Çocuk Dünyası, Sağlık ve Spor	Okula Dönüş, Son Pişmanlık, Kralın Tohumu, Şahin Bey, Ormanlar Kralı, Timur’un Filleri, Çayda Çıra, Gazete, Sözcükler Olmadan, Dünya Çocuk Bayramı, 19 Mayıs	11
EOÖ50	Birey ve Toplum, Milli Mücadele ve Atatürk, Erdemler, Milli Kültürümüz, Sağlık ve Spor	Son Pişmanlık, Kralın Tohumu, Milli Marşımız, Sana Borçluyuz, Her Şeye Rağmen, Hayat Tamircisi, Timur’un Filleri, Yemek Seçimi	9
EOÖ36	Birey ve Toplum, Milli Mücadele ve Atatürk, Erdemler, Milli Kültürümüz, İletişim, Bilim ve Teknoloji, Çocuk Dünyası	Okula Dönüş, Sana Borçluyuz, Ormanlar Kralı, Çayda Çıra, İnternet Sayesinde İletişim Kuruyorum, Uzaya İlk Yolculuk, Dünya Çocuk Bayramı	8
EOÖ19	Birey ve Toplum, Milli Kültürümüz, İletişim, Bilim ve Teknoloji, Çocuk Dünyası, Sağlık ve Spor	Okula Dönüş, Son Pişmanlık, Kralın Tohumu, Timur’un Filleri, Sözcükler Olmadan, Buluşlar, Dünya Çocuk Bayramı, 19 Mayıs	8
EOÖ23	Erdemler, Milli Kültürümüz, Bilim ve Teknoloji, Çocuk Dünyası	Ormanlar Kralı, Her Şeye Rağmen, Hayat Tamircisi, Çayda Çıra, İhsan Ketin, Dünya Çocuk Bayramı	6

EOÖ47	Milli Mücadele ve Atatürk, Bilim ve Teknoloji, Sağlık ve Spor	Şahin Bey, Buluşlar, İzcilik	3
EOÖ49	Milli Kültürümüz, Bilim ve Teknoloji	Timur'un Filleri, İhsan Ketin	2
EOÖ21	Birey ve Toplum, Milli Kültürümüz	Kralın Tohumu, Timur'un Filleri	2
EOÖ7	Birey ve Toplum	Son Pişmanlık, Kralın Tohumları	2
EOÖ11	Erdemler	Ormanlar Kralı	1
EOÖ46	İletişim	İnternet Sayesinde İletişim Kuruyorum	1

Kitapta yer verilen ölçütler etkinlik sayılarına göre sıralanacak olursa; “Eserde geçen bir sözcüğün anlamını tahmin edebilme” ölçütü ile ilgili 24, “Eserin konusunu belirleyebilme” ölçütü ve “Eserin ana fikrini belirleyebilme” ölçütü ile ilgili 11, “Neden-sonuç ilişkisi kurabilme” ölçütü ile ilgili dokuz, “Eserle yaşadığı çevre arasında ilişki kurabilme” ve “Esere ve eserin bölümlerine başlık verebilme” ölçütleri ile ilgili sekiz, “Olayın geçtiği yeri ve zamanı belirleyebilme” ölçütü ile ilgili altı, “Çıkarımda bulunma” ölçütü ile ilgili üç, “Çözüm önerisi sunma”, “Eserde geçen kahramanlarla empati kurma” ve “Okurken eserle ilgili sorular sorma” ölçütleri ile ilgili iki ve son olarak “Başlık ve/veya resimlerle metin arasındaki uyum ve uyumsuzluğu fark edebilme” ve “Eserle ilgili başkaları ile tartışabilme” ölçütleri ile ilgili birer etkinlik tespit edilmiştir.

Kitapta “Eserde geçen bir sözcüğün anlamını tahmin edebilme” ölçütü ile ilgili etkinliklere “Milli Kültürümüz” teması “Timur’un Filleri” okuma metnine ait sayfa 111’deki etkinlikte “*Kelimelerin anlamlarını tahmin edip yazınız*” ifadesi örnek olarak gösterilebilir. “Eserin konusunu belirleyebilme” ölçütüne hizmet eden etkinlik “Milli Kültürümüz” temasında “Timur’un Filleri” okuma metnine ait 111. sayfada yer alan “*Fıkranın konusunu ve ana fikrini belirleyiniz.*” ifadesidir. “Eserin ana fikrini belirleyebilme” eleştirel okuma ölçütü ile ilgili etkinlik örneği ise “Birey ve Toplum” teması, “Kralın Tohumu” okuma metnine ait sayfa 29’da yer alan “*Metnin konusunu ve ana fikrini belirleyiniz*” şeklindedir.

Görsel 4

TDK3A kodlu kitap “Milli Kültürümüz” teması “Timur’un Filleri” okuma metnine ait “Eserin konusunu belirleyebilme” eleştirel okuma ölçütü ile ilgili etkinlik görseli

2. ETKİNLİK: Fıkranın konusunu ve ana fikrini belirleyiniz.

Görsel 4’te “Timur’un Filleri” metninin 111. sayfadaki 2. etkinliğinde “Fıkranın konusunu ve ana fikrini belirleyiniz.” yönergesi ile öğrenciden metnin ana fikrini bulmasını istendiği, bu etkinliğin “Eserin ana fikrini belirleyebilme” ölçütüne de hizmet ettiği görülmektedir.

TDK3B kodlu kitaba yönelik bulgular

TDK3B kodlu kitabın okuma metinleri etkinliklerinde 23 eleştirel okuma ölçütü ile ilgili 75 etkinlik tespit edilmiştir. Bu etkinliklerin hangi temalarda ve hangi okuma metinleri kapsamında olduğu Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5

TDK3B kodlu kitapta yer alan “Eleştirel Okuma Ölçütleri” ile ilgili etkinliklerin tema ve okuma metinlerine dağılımı

EOÖ	Temalar	Okuma metinleri	EOÖ ile ilgili etkinlik sayısı
EOÖ23	Erdemler, Doğa ve Evren, Çocuk Dünyası, Vatandaşlık, Milli Mücadele ve Atatürk, Sağlık ve Spor, Bilim ve Teknoloji	İnci, Haylaz Karpuz ile Kavun Teyze, Suna Sirkte, Not Defteri, Kim Haklı, Türk Ulusunu Kim Kurtardı, Bayrak Hasreti, Bisiklet, Geçmiş Olsun Ecenur, Beyaz Kuş	10
EOÖ36	Erdemler, Doğa ve Evren, Milli Kültürümüz, Vatandaşlık, Milli Mücadele ve Atatürk, Sağlık ve Spor	Selam, Uzaya Yolculuk, Güzel Yurdum, Karagöz ile Hacivat, Kim Haklı, Atasözü, Bayrak Hasreti, Geçmiş Olsun Ecenur, Beslenme Kuralları	9
EOÖ30	Erdemler, Doğa ve Evren, Milli Kültürümüz, Milli Mücadele ve Atatürk, Bilim ve Teknoloji	İnci, Özlü Söz, Merve’nin Günlüğü, Karagöz ile Hacivat, Keloğlan, Türk Ulusunu Kim Kurtardı, Kitaplarım, Yeşilcan’la Zararsız Teknoloji	8
EOÖ31	Erdemler, Doğa ve Evren, Milli Kültürümüz, Çocuk Dünyası, Bilim ve Teknoloji	Selam, Merve’nin Günlüğü, Karagöz ile Hacivat, Keloğlan, Masal Kuşu, Yeşilcan’la Zararsız Teknoloji	7
EOÖ33	Doğa ve Evren, Milli Kültürümüz, Vatandaşlık, Sağlık ve Spor, Bilim ve Teknoloji	Haylaz Karpuz ile Kavun Teyze, Güzel Yurdum, Not Defteri, Bisiklet, Yeşilcan’la Zararsız Teknoloji	6
EOÖ37	Milli Kültürümüz, Milli Mücadele ve Atatürk, Sağlık ve Spor, Bilim ve Teknoloji	Karagöz ile Hacivat, Keloğlan, Özgürlük Savaşında, Geçmiş Olsun Ecenur, Yeşilcan’la Zararsız Teknoloji	5
EOÖ14	Erdemler, Doğa ve Evren, Milli Kültürümüz, Çocuk Dünyası, Milli Mücadele ve Atatürk	İnci, Haylaz Karpuz ile Kavun Teyze, Keloğlan, Tahta Kaşıktan Kukla Yapalım, Masal Kuşu, Özgürlük Savaşında	5
EOÖ47	Erdemler, Doğa ve Evren, Milli Kültürümüz, Vatandaşlık, Bilim ve Teknoloji	İnci, Uzaya Yolculuk, Güzel Yurdum, Atasözü, Kitaplarım	5
EOÖ4	Milli Kültürümüz, Sağlık ve Spor	Güzel Yurdum, Keloğlan, Bisiklet	3
EOÖ44	Doğa ve Evren, Vatandaşlık, Bilim ve Teknoloji	Haylaz Karpuz ile Kavun Teyze, Kim Haklı, Beyaz Kuş	3
EOÖ32	Vatandaşlık, Milli Mücadele ve Atatürk	Kim Haklı, Türk Ulusunu Kim Kurtardı	2
EOÖ21	Erdemler, Doğa ve Evren	İnci, Merve’nin Günlüğü	2
EOÖ22	Milli Kültürümüz, Bilim ve Teknoloji	Keloğlan, Beyaz Kuş	2
EOÖ49	Doğa ve Evren, Vatandaşlık	Uzaya Yolculuk, Not Defteri	2
EOÖ50	Milli Mücadele ve Atatürk, Sağlık ve Spor	Türk Ulusunu Kim Kurtardı, Beslenme Kuralları	2
EOÖ2	Milli Kültürümüz	Hacivat ile Karagöz	1
EOÖ7	Milli Kültürümüz	Hacivat ile Karagöz	1
EOÖ10	Vatandaşlık	Not Defteri	1
EOÖ11	Milli Mücadele ve Atatürk	Türk Ulusunu Kim Kurtardı	1

EOÖ12	Erdemler	İnci	1
EOÖ13	Vatandaşlık	Not Defteri	1
EOÖ26	Milli Kültürümüz	Güzel Yurdum	1
EOÖ19	Doğa ve Evren	Haylaz Karpuz ile Kavun Teyze	1

TDK3B kodlu kitabın okuma metinlerine ait etkinliklerde 23 eleştirel okuma ölçütüyle ilişkili 79 etkinlik yer almaktadır. Kitapta yer verilen ölçütler etkinlik sayılarına göre sıralanacak olursa; “Olayın geçtiği yeri ve zamanı belirleyebilme” ölçütü ile ilişkili 10, “Eserle yaşadığı çevre arasında ilişki kurabilme” ölçütü ile ilişkili dokuz, “Eserin konusunu belirleyebilme” ölçütü ile ilişkili sekiz, “Eserin ana fikrini belirleyebilme” ölçütü ile ilişkili yedi, “Okunan eserle ilgili kendi duygu ve düşüncelerini belirleme” ölçütü ile ilişkili altı, “Eserde geçen yeni bilgileri araştırma”, “Eserde geçen bir sözcüğün anlamını tahmin edebilme” ve “Çıkarımda bulunma” ölçütü ile ilişkili beş etkinlik bulunmaktadır. Bununla birlikte “Eserin ne zaman ve kim tarafından yazıldığını belirleme” ve “Okuduğu eseri özetleyebilme” ölçütleri ile ilişkili üç, “Eserde verilen düşünceleri belirleyebilme”, “Eserde geçen kahramanlarla empati kurabilme”, “Eserde geçen kahramanları ve onların fiziksel özelliklerini (yaş, cinsiyet, dış görünüş), ruhsal özelliklerini ve düşünce yapısını (ilgi, değer, tutum) belirleyebilme”, “Çözüm önerisi sunma” ve “Neden-sonuç ilişkisi kurabilme” ölçütleri ile ilişkili iki, “Eseri okumadan önce konuyla ilgili ön araştırma (ön öğrenmeler) yapma”, “Okurken eserle ilgili sorular sorma”, “Eserin sonunu tahmin edebilme”, “Başlık ve/veya resimlerle metin arasındaki uyum ve uyumsuzluğu fark edebilme”, “Yazarın amacını fark edebilme”, “Yazarın bakış açısını, eğilimini, kime hitap ettiğini belirleyebilme”, “Eserden yazarla ilgili çıkarımda bulunma” ve son olarak “Esere ve eserin bölümlerine başlık verebilme” ölçütleri ile ilişkili birer etkinlik bulunmaktadır.

Kitapta “Olayın geçtiği yeri ve zamanı belirleyebilme” ölçütü ile ilgili etkinliklere “Doğa ve Evren” teması “Haylaz Karpuz ile Kavun Teyze” okuma metnine ait sayfa 59’daki etkinlikte “*Defterinize metnin hikâye unsurlarını (yer, olay, şahıs ve varlıklar) yazınız.*” ifadesi örnek olarak gösterilebilir. “Eserle yaşadığı çevre arasında ilişki kurabilme” ölçütüne hizmet eden etkinlik “Millî Mücadele ve Atatürk” temasında “Bayrak Hasreti” okuma metnine ait 210. sayfada yer alan “*Katıldığınız bayrak törenini anlatınız.*” ifadesidir. “Eserin konusunu belirleyebilme” eleştirel okuma ölçütü ile ilgili etkinlik örneği ise “Erdemler” teması, “İnci” okuma metnine ait sayfa 21’de yer alan “*Metnin konusunu belirleyerek aşağıya yazınız.*” şeklindedir.

Görsel 5

TDK3B kodlu kitap “Doğa ve Evren” teması “Haylaz Karpuz ile Kavun Teyze” okuma metnine ait “Olayın geçtiği yeri ve zamanı belirleyebilme” eleştirel okuma ölçütü ile ilgili etkinlik örneği

8. Etkinlik

Defterinize metnin hikâye unsurlarını (yer, olay, şahıs ve varlıklar) yazınız.

Görsel 5’te “Doğa ve Evren” teması “Haylaz Karpuz ile Kavun Teyze” okuma metni sayfa 59’da yer alan etkinlik görseli bulunmaktadır. Bu etkinlikte öğrencilerden yer, olay, şahıs ve varlıklar gibi hikâye unsurlarını yazmaları beklenmektedir.

TDK3B kodlu kitapta TDK3A'a kodlu kitaba kıyasla eleştirel okuma becerisini kazandıracak etkinlik sayısı az olsa da bu etkinliklerin karşılık geldiği eleştirel okuma ölçütlerinin daha fazla olduğu görülmüştür.

4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Eleştirel Okuma

EBA'da ilkökuller Türkçe dersi 4. sınıf için bulunan tek kitaba ait bulgulara "TDK4 kodlu kitaba yönelik bulgular" alt teması altında yer verilmiştir.

TDK4 kodlu kitaba yönelik bulgular

TDK4 kodlu kitabın okuma metinlerine ait etkinliklerde 24 farklı eleştirel okuma ölçütüyle ilişkili 146 etkinlik yer almaktadır. Bu etkinliklerin tema ve okuma metinlerine göre dağılımı Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6

TDK4 kodlu kitapta yer alan "Eleştirel Okuma Ölçütleri" ile ilgili etkinliklerin tema ve okuma metinlerine dağılımı

EOÖ	Temalar	Okuma metinleri	EOÖ ile ilgili etkinlik sayısı
EOÖ14	Okuma Kültürü, Milli Mücadele ve Atatürk, Erdemler, Bilim ve Teknoloji, Doğa ve Evren, Milli Kültürümüz, Sağlık ve Spor, Sanat	Kitabın Büyüsü, Asımın Nesli Kitap Dostudur, Konuşan Kitap, Çok Kitap Okurdu, Atatürk Aralarındaydı, Efelerin Efesi Hey, Gidinin Efesi!, Güneşi Bile Tamir Eden Adam, Ben Engelli Değilim Anne, Sevmek Mutluluktur, Küçük Mucitler, İcat Nasıl Yapılır, Robotların Efendisi: Cezeri, Kaybolan Cennet, Dağdaki Kaynak, Evini Arayan Ardiç Tohumu, Hep Büyük Efsanesi, Kanlı Kavak, Bir Fincan Kahve, Gizemli Canlılar, İlk Güreşçimiz Koca Yusuf ve Başarısının Sırrı, Şifa Niyetine, Nedir Bu Sanat, El Sanatlarını Yaşatalım	23
EOÖ31	Okuma Kültürü, Milli Mücadele ve Atatürk, Erdemler, Bilim ve Teknoloji, Doğa ve Evren, Milli Kültürümüz, Sağlık ve Spor, Sanat	Kitabın Büyüsü, Konuşan Kitap, Çok Kitap Okurdu, Atatürk Aralarındaydı, Efelerin Efesi Hey, Gidinin Efesi!, Güneşi Bile Tamir Eden Adam, Ben Engelli Değilim Anne, Küçük Mucitler, İcat Nasıl Yapılır, Robotların Efendisi: Cezeri, Kaybolan Cennet, Dağdaki Kaynak, Hep Büyük Efsanesi, Bir Fincan Kahve, Gizemli Canlılar, İlk Güreşçimiz Koca Yusuf ve Başarısının Sırrı, Şifa Niyetine, Nedir Bu Sanat, El Sanatlarını Yaşatalım	20
EOÖ30	Okuma Kültürü, Milli Mücadele ve Atatürk, Erdemler, Bilim ve Teknoloji, Doğa ve Evren, Milli Kültürümüz, Sağlık ve Spor, Sanat	Kitabın Büyüsü, Konuşan Kitap, Çok Kitap Okurdu, Atatürk Aralarındaydı, Efelerin Efesi Hey, Gidinin Efesi!, Güneşi Bile Tamir Eden Adam, Ben Engelli Değilim Anne, Küçük Mucitler, İcat Nasıl Yapılır, Robotların Efendisi: Cezeri, Kaybolan Cennet, Dağdaki Kaynak, Hep Büyük Efsanesi, Bir Fincan Kahve, Gizemli Canlılar, İlk Güreşçimiz Koca Yusuf ve Başarısının Sırrı, Şifa Niyetine, Nedir Bu Sanat, El Sanatlarını Yaşatalım	20
EOÖ23	Okuma Kültürü, Milli Mücadele ve Atatürk, Erdemler, Doğa ve	Konuşan Kitap, Çok Kitap Okurdu, Güneşi Bile Tamir Eden Adam, Dağdaki Kaynak, Evini	8

	Evren, Milli Kültürümüz	Arayan Ardıç Tohumu, Hep Büyük Efsanesi, Kanlı Kavak, Bir Fincan Kahve	
EOÖ37	Erdemler, Bilim ve Teknoloji, Doğa ve Evren, Sağlık ve Spor	Ben Engelli Değilim Anne, Sevmek Mutluluktur, İcat Nasıl Yapılır, Robotların Efendisi: Cezeri, Dağdaki Kaynak, Şifa Niyetine	8
EOÖ50	Erdemler, Doğa ve Evren, Milli Kültürümüz, Sağlık ve Spor, Sanat	Güneşi Bile Tamir Eden Adam, Kaybolan Cennet, Hep Büyük Efsanesi, Gizemli Canlılar, Nedir Bu Sanat?, El Sanatlarını Yaşatalım	7
EOÖ19	Okuma Kültürü, Erdemler, Doğa ve Evren, Milli Kültürümüz, Sağlık ve Spor, Sanat	Konuşan Kitap, Ben Engelli Değilim Anne, Evini Arayan Ardıç Tohumu, Hep Büyük Efsanesi, Şifa Niyetine, Aras'ın Özdemir Asaf'la Tanışması	6
EOÖ33	Milli Mücadele ve Atatürk, Erdemler, Doğa ve Evren, Milli Kültürümüz	Çok Kitap Okurdu, Atatürk Aralarındaydı, Sevmek Mutluluktur, Kaybolan Cennet, Bir Fincan Kahve	6
EOÖ49	Okuma Kültürü, Erdemler, Doğa ve Evren, Milli Kültürümüz, Sağlık ve Spor	Konuşan Kitap, Ben Engelli Değilim Anne, Kaybolan Cennet, Hep Büyük Efsanesi, Kanlı Kavak, Şifa Niyetine	6
EOÖ36	Okuma Kültürü, Erdemler, Bilim ve Teknoloji, Milli Kültürümüz	Asımın Nesli Kitap Dostudur, Güneşi Bile Tamir Eden Adam, Ben Engelli Değilim Anne, İcat Nasıl Yapılır, Hep Büyük Efsanesi, Bir Fincan Kahve	6
EOÖ7	Okuma Kültürü, Bilim ve Teknoloji, Sanat	Konuşan Kitap, İcat Nasıl Yapılır, Robotların Efendisi: Cezeri, El Sanatlarını Yaşatalım, Aras'ın Özdemir Asaf'la Tanışması	6
EOÖ16	Milli Mücadele ve Atatürk, Erdemler, Sanat	Efelerin Efesi Hey, Gidinin Efesi!, Güneşi Bile Tamir Eden Adam, Sevmek Mutluluktur, Aras'ın Özdemir Asaf'la Tanışması	5
EOÖ22	Erdemler, Doğa ve Evren, Milli Kültürümüz	Güneşi Bile Tamir Eden Adam, Ben Engelli Değilim Anne, Evini Arayan Ardıç Tohumu, Kanlı Kavak	4
EOÖ3	Doğa ve Evren, Sağlık ve Spor	Kaybolan Cennet, Evini Arayan Ardıç Tohumu, İlk Güreşçimiz Koca Yusuf ve Başarısının Sırrı	4
EOÖ13	Okuma Kültürü, Erdemler	Asımın Nesli Kitap Dostudur, Ben Engelli Değilim Anne, Sevmek Mutluluktur	3
EOÖ35	Okuma Kültürü, Milli Kültürümüz	Asımın Nesli Kitap Dostudur, Konuşan Kitap, Kanlı Kavak	3
EOÖ44	Milli Mücadele ve Atatürk, Bilim ve Teknoloji	Efelerin Efesi Hey, Hey Gidinin Efesi!, İcat Nasıl Yapılır?	2
EOÖ15	Okuma Kültürü	Asımın Nesli Kitap Dostudur, Kitabın Büyüsü	2
EOÖ47	Okuma Kültürü, Erdemler	Kitabın Büyüsü, Sevmek Mutluluktur	2
EOÖ10	Milli Kültürümüz	Hep Büyük Efsanesi	1
EOÖ21	Doğa ve Evren	Evini Arayan Ardıç Tohumu	1
EOÖ38	Milli Kültürümüz	Kanlı Kavak	1
EOÖ12	Okuma Kültürü	Asımın Nesli Kitap Dostudur	1
EOÖ48	Erdemler	Ben Engelli Değilim Anne	1

Tablo 6'da görüldüğü gibi kitapta en çok etkinliğe (23 etkinlik) sahip ölçütün; “Eserde geçen bir sözcüğün anlamını tahmin edebilme” olduğu, bunu 20 etkinlikle “Eserin konusunu belirleyebilme” ve “Eserin ana fikrini belirleyebilme” ölçütünün takip ettiği belirlenmiştir. “Olayın geçtiği yeri ve zamanı belirleyebilme” ve “Eserde geçen yeni bilgileri araştırma” ölçütü

ile ilişkili sekiz, “Neden-sonuç ilişkisi kurabilme” ölçütü ile ilişkili yedi, “Esere ve eserin bölümlerine başlık verebilme”, “Okunan eserle ilgili kendi duygu ve düşüncelerini belirleme”, “Çözüm önerisi sunma” ve “Eserle yaşadığı çevre arasında ilişki kurabilme” ölçütleri ile ilişkili altı, “Metinde geçen mecaz anlamlı sözcüklerin anlamını fark edebilme” ölçütü ile ilişkili beş etkinlik bulunmuştur. “Eserde geçen kahramanları ve onların fiziksel özelliklerini (yaş, cinsiyet, dış görünüş), ruhsal özelliklerini ve düşünce yapısını (ilgi, değer, tutum) belirleyebilme” ölçütü ile ilişkili dört, “Başlık ve/veya resimden eserin konusunu tahmin edebilme”, “Yazarın bakış açısını, eğilimini, kime hitap ettiğini belirleyebilme” ve “Okunan eseri daha önce okuduğu eserle karşılaştırma” ölçütleri ile ilişkili üç, “Okuduğu eseri özetleyebilme”, “Birden fazla anlamı olan sözcüğün cümlede geçen anlamını seçebilme” ve “Çıkarımda bulunma” ölçütü ile ilişkili ikişer etkinlik tespit edilmiştir. Sadece birer etkinliğin olduğu ölçütler ise; “Eserin sonunu tahmin edebilme”, “Eserde geçen kahramanlarla empati kurabilme”, “Okuduğu metinlerin benzer ve farklı yanlarını görebilme”, “Verilen bilgileri karşılaştırma” ve son olarak “Yazarın amacını fark edebilme” ölçütleridir.

Kitapta “Eserde geçen bir sözcüğün anlamını tahmin edebilme” ölçütü ile ilgili etkinliklere “Erdemler” teması “Güneşi Bile Tamir Eden Adam” okuma metnine ait sayfa 76’daki etkinlikte “*Kelimelerin anlamlarını tahmin edip tahminlerinizin doğruluğunu sözlükten kontrol ediniz.*” ifadesi örnek olarak gösterilebilir. “Eserin konusunu belirleyebilme” ölçütüne hizmet eden etkinlik “Sağlık ve Spor” temasında “İlk Güreşçimiz Koca Yusuf ve Başarısının Sırrı” okuma metnine ait 212. sayfada yer alan “*Metnin konusunu ve ana fikrini belirleyiniz.*” ifadesidir. “Eserin ana fikrini belirleyebilme” eleştirel okuma ölçütü ile ilgili etkinlik örneği ise “Sağlık ve Spor” teması, “Şifa Niyetine” okuma metnine ait sayfa 216’da yer alan “*Metnin konusunu ve ana fikrini belirleyiniz.*” şeklindedir.

Görsel 6

TDK4 kodlu kitap “Erdemler” teması “Güneşi Bile Tamir Eden Adam” okuma metnine ait “Eserde geçen bir sözcüğün anlamını tahmin edebilme” eleştirel okuma ölçütü ile ilgili etkinlik görseli

1. ETKİNLİK: Kelimelerin anlamlarını tahmin edip tahminlerinizin doğruluğunu sözlükten kontrol ediniz. Kelimelerle birer cümle kurunuz. Kelimeleri sözlük defterinize ekleyiniz.

böbürlenmek	Tahminim : Anlamı : Cümlem :
açgözlü	Tahminim : Anlamı : Cümlem :
hırs	Tahminim : Anlamı : Cümlem :

Görsel 6’da “Erdemler” temasına ait “Güneşi Bile Tamir Eden Adam” okuma metni 76. sayfada yer alan etkinlik görseli bulunmaktadır. Etkinlik incelendiğinde metinde geçen “böbürlenmek”, “açgözlü” ve “hırs” sözcüklerinin anlamlarının öğrenciler tarafından tahmin edilmesi ve cümle içinde kullanılması istenmektedir.

Tartışma

İlkokul Türkçe ders kitabı okuma metinlerine ait etkinliklerde eleştirel okuma becerisi kazandırmaya yönelik etkinliklerin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada ders kitaplarından TDK1A kodlu kitapta sekiz ölçütü karşılayan 27 etkinlik; TDK1B kodlu kitapta 12 ölçütü karşılayan 38 etkinlik, TDK2 kodlu kitapta ise 15 ölçütü karşılayan 97 etkinlik tespit edilmiştir. Bunun yanında TDK3A kodlu kitapta 13 ölçütü karşılayan 88 etkinlik, TDK3B kodlu kitapta 23 ölçütü karşılayan 75 etkinlik ve son olarak TDK4 kodlu kitapta 24 ölçüte hizmet eden 146 etkinlik olduğu belirlenmiştir. En az ölçüte hizmet eden etkinlik sayısı TDK1A kodlu kitapta, en çok ölçüte hizmet eden etkinlik sayısının ise TDK4 kodlu kitaptır. Sınıf düzeyleri dikkate alındığında bu durum olağan olarak karşılanmaktadır. Duran (2013) yaptığı çalışmada eleştirel okuma kazanımlarının ilkökul 3. sınıftan itibaren yoğunlaştığını belirlemiş, bu durumun ilkökulun ilk iki sınıfında öğrencilerin sesli ve akıcı okuma becerilerinin geliştirilmesine öncelik verilmesi nedeniyle olağan olduğunu ve bu kazanımların en erken ilkökul 3. sınıfta verilmesinin daha uygun olacağını ifade etmiştir.

Araştırmada aynı sınıf düzeyindeki kitaplarda eleştirel okuma becerisini kazandırmaya yönelik etkinlik sayılarının farklılaştığı görülmektedir. Örneğin; TDK1B kodlu kitapta TDK1A'tan daha fazla ölçüte yönelik etkinlik bulunduğu tespit edilmiştir. Bu durum 1. sınıflarda TDK1B kodlu kitabın eleştirel okuma becerilerini kazandırmaya daha uygun olduğu söylenebilir. Benzer bir biçimde TDK3B kodlu kitapta, TDK3A kodlu kitaba göre 10 ölçüte daha yer verilmesi TDK3B kodlu kitabı eleştirel okuma becerilerini kazandırmak açısından tercih edilebilir kılmaktadır.

Araştırmanın 4. sınıf ders kitabına yönelik bulguları İpek Eğilmez ve Sadioğlu'nun (2010) yapmış olduğu araştırmadaki 4. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer verilen ölçüt sayısı ile karşılaştırıldığında programlar ve bu programlar doğrultusunda hazırlanan kitapların farklılığı nedeniyle yer verilen ölçüt sayısında da farklılık olduğu görülmüştür. Söz konusu araştırmacılar araştırma kapsamındaki 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerde 30 ölçüte yer verildiğini tespit etmişken bu çalışmada 4. sınıf Türkçe kitabında bu sayının 24 ölçüte düştüğü belirlenmiştir. Altunsöz (2016) ise araştırmasında 2005 Türkçe 4. sınıf ders ve çalışma kitaplarının eleştirel okuma becerisini kazandıracak düzeyde olmadığı sonucuna varmıştır.

Birinci ve üçüncü sınıfta basılan iki farklı kitapla birlikte tüm sınıf düzeylerindeki ders kitaplarında toplam 35 eleştirel okuma ölçütüne yer verildiği tespit edilmiştir. Bu ölçütlerin sayısı birinci sınıfta ve üçüncü sınıfta okutulması tercih edilen kitaplara göre farklılık göstermektedir. Bununla birlikte bu ders kitaplarında hiç yer almayan eleştirel okuma ölçütleri de bulunmaktadır. Bunlar; “Eseri okuma amacını belirleme”, “Okurken küçük notlar alma”, “Okurken önemli gördüğü yerlerin altını çizme”, “Mizah, hiciv, alay gibi söz sanatlarını fark edebilme ve metnin ruhunu hissedebilme”, “Her bölümde yardımcı fikirleri belirleyebilme”, “Eserde açıkça yer almayan, üstü kapalı ifade edilen düşünceleri çıkarabilme”, “Eserin bölümlerinin kendi arasında ve metnin tümüyle olan ilişkisini görebilme”, “Eserde verilen bilgilerin güncelliğini değerlendirebilme”, “Eserde verilen düşünceleri değerlendirme”, “Eserde yer verilmeyen düşünceleri saptayabilme”, “Eserin kendisini en çok ikna eden/etkileyen bölümünü tespit etme”, “Eseri okuduktan sonra zihninde oluşan çelişkilerin farkında olma”, “Eseri okumadan önceki ve sonraki düşüncelerini karşılaştırabilme”, “Eserde yer alan düşüncelerin, gerçek ya da yazarın yorumu olup olmadığını ayırt edebilme” ve “Eserin

okuma amacına ulaşmış ve ulaşmadığını belirleyebilme” olmak üzere 15 tanedir. Bu ölçütler incelendiğinde bunların önemli bir kısmının farklı sınıf düzeylerindeki Türkçe ders kitaplarında etkinlik olarak yer alabileceği düşünülmektedir. Ayrıca bu ölçütlerden bazıları öğrencilerin metnin satır aralarını okuyarak metni derinlemesine incelemelerini sağlamaktadır. Kadir, Subki, Jamal ve İsmail (2014, s. 209) satır aralarını okumanın ve metni derinlemesine okumanın öğrencilerin okuduklarını anlama becerilerini geliştireceğini ve ders başarılarını artıracak olduğunu belirtmektedir. Eleştirel okumanın bilgi edinmek için derinlemesine gerçekleştirilen ve elde edilen bilgileri analiz edebilen, değerlendirebilen ve filtreleyebilen bir okuma etkinliği olduğu (Utami vd., 2020, s. 134) dikkate alındığında bu beceriyi kazanmanın öğrencinin sadece akademik başarısını değil üst düzey düşünme becerilerini de geliştireceğini söylemek mümkündür. Hajare ve arkadaşlarının (2016, s. 49) yukarıda değinilen yapılandırmacı öğrenmede başarı için ifade ettikleri epistemolojik varsayımlar dikkate alındığında ilkökul Türkçe ders kitabı okuma metinlerinin hiçbirinde yer verilmeyen eleştirel okuma ölçütlerinin öğrencilerin bilgiyi yapılandırmalarını sağlayacak becerileri içerdiği görülmektedir. Özdemir (2017, ss. 48-49), programın bir taşıyıcısı olarak değerlendirdiği ders kitaplarının, öğrencileri eleştirel okumaya yönlendirmesinin öğrencilerin eleştirel okuma becerileri ve eleştirel okuma özyeterliklerinin artmasını sağlayacak önemli unsurlardan biri olarak görmekte, programdan başlayarak ders kitaplarının, öğretmenlerin ve ailelerin öğrencilerin eleştirel okuma becerisini gelişimini desteklemeleri gerektiğini belirtmektedir. Zabihi ve Pordel (2011, s. 80) eleştirel okumanın geliştirilmesi için öğrenci katılımının ön koşul olduğunu ve bunun için de öğretim sürecinin öğrencilerin etkin bir şekilde iletişim kurabilecekleri görev temelli öğretim yoluyla zenginleştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Tüm bu araştırmalar ışığında Türkçe ders kitapları okuma metinleri etkinliklerinde yer almadığı belirtilen eleştirel okuma ölçütlerine de yer verilmesinin, öğrencinin bilgiyi yapılandırarak etkin ve kalıcı bir şekilde öğrenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde sınıf düzeylerine göre Türkçe ders kitapları okuma metinlerine ait etkinliklerde en fazla ölçütün yer aldığı 4. sınıfta bile bu ölçütlerin “Eleştirel Okuma Ölçütleri”nin yarısından az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle ilkökul Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde eleştirel okuma becerilerini kazandıracak etkinliklerin sayıca az olduğu düşünülmektedir. Günümüzde bilgiye ulaşmanın ötesinde bilginin doğruluğunu sorgulama, amacını anlama, bilgiyi kullanma ve hatta bilgi üretmenin önemli zihinsel beceriler gerektirdiği dikkate alındığında bu becerilere erken yaşta sahip olmanın önemli kazanımlar sağlayacağı bilinmektedir. Bu nedenle eleştirel okuma becerilerini geliştirecek eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, çıkarımda bulunma, sorgulama vb. becerilerin edinilmesine yardımcı olacak etkinliklerin artırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda ilkökul Türkçe ders kitapları okuma metinlerinde eleştirel okuma becerisini kazandırmaya yönelik etkinlik sayılarının artırılması ve bu araştırmada yer verilmediği belirlenen “Eleştirel Okuma Ölçütleri”ne yönelik etkinliklere yer verilmesi önerilebilir. Ayrıca ileri araştırmalarda Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerine ait etkinliklerin eleştirel okuma becerisini öğrencilere kazandırma durumunun inceleneceği çalışmaların ve sınıf öğretmenlerinin Türkçe

ders kitaplarının eleştirel okuma becerisi kazandırmasına yönelik görüşlerini belirlemeye yönelik çalışmaların alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akar, C., Başaran, M. ve Kara, M. (2016). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin eleştirel okuma becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 11(3), 1-14. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9306>
- Al-Husban, N. A. (2019). An investigation of the inclusion of critical reading strategies in Jordanian EFL textbooks: A content analysis. *Dirasat: Educational Sciences*, 46(1), 779-789. <http://dirasat.ju.edu.jo/ES/Article/FullText/14291?issue=1&volume=46>
- Altunsöz, D. (2016). *Türkçe dersi öğretim programının öğrencilerin eleştirel okuma becerisini geliştirme açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Arıcı, A. F. (2017). *Okuma eğitimi*. Pegem Akademi.
- Aytan, N. (2016). Eğitimde yaratıcı okuma. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(209), 295-313. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/441331>
- Belet, Ş. D. (2011). Eleştirel okuma becerisinin geliştirilmesinde hikâye anlatma yönteminin kullanımı: öğretim deneyi uygulaması. *Bilig*, (59), 67-96.
- Ciardiello, A. V. (2004). Democracy's young heroes: An instructional model of critical literacy practices. *The Reading Teacher*, 58(2), 138-147. <http://www.jstor.org/stable/20205459>
- Çam, B. (2006). *İlköğretim öğrencilerinin görsel okuma düzeyleri ile okuduğunu anlama, eleştirel okuma ve Türkçe dersi akademik başarıları arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çevik, A. ve Güneş, F. (2017). Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(2), 272-286. <https://doi.org/10.16916/aded.288848>
- Dalton, D. F. (2009, 18-21 Ekim). Critical reading an evaluation of a teaching approach [Bildiri]. *Proceedings of the 39th IEEE International Conference on Frontiers in Education conference. San Antonio, Texas, USA*. <http://portal.acm.org/citation.cfm?id=1733818>
- Demir, R. ve Kan, M. O. (2017). 7. Sınıf öğrencilerinin eleştirel okuma becerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 666-682. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.324205>
- Duran, E. (2013). Türkçe dersi öğretim programlarında eleştirel okuma. *International Journal of Social Science*, 6(2), 351-365. http://dx.doi.org/10.9761/JASSS_571
- Ersoy, A. (2015). Doktora öğrencilerinin ilk nitel araştırma deneyimlerinin günlükler aracılığıyla incelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5(5), 549-568. <http://dx.doi.org/10.14527/pegegog.2015.030>
- Hajare, A., Surve, M. ve Patankar, P. S. (2016). Developing critical reading skills for active citizenship through constructivist approach. *Aayushi International Interdisciplinary Research Journal*, (Special Issue), 46-50.
- Huijie, L. (2010). Developing a hierarchical framework of critical reading proficiency. *Chinese Journal of Applied Linguistics*, 33(6), 40-54.
- İpek Eğilmez, N. ve Sadioğlu, Ö. (2010). İlköğretim Türkçe programında yer alan kazanımların ve Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin "eleştirel okuma" becerisi açısından incelenmesi. L. Subaşı Uzun ve Ü. Bozkurt (Yay. Hazl.), *Türkçe öğretiminde güncel tartışmalar* (ss. 26-38) içinde. Ankara Üniversitesi TÖMER.

- Kadir, N. A., Subki, R. N. S., Jamal, F. H. A. ve Ismail, J. (2014, 18-21 Mayıs). The importance of teaching critical reading skills in a Malaysian reading classroom [Bildiri]. *The 2014 WEI International Academic Conference Proceedings, 208-219, Bali, Indonesia*. <http://www.westeastinstitute.com/wp-content/uploads/2014/06/Norbaiyah-Abd-Kadir-Full-Paper.pdf>
- Kahu, E. R. ve Gerrard, H. (2018). The use of personal experience as a strategy for critical reading and writing. A Practice Report. *Student Success, 9(3), 71-77*. <https://search.informit.org/doi/10.3316/informit.598658752181160>
- Kannan, J. (2018). Promoting critical reading using Google Tools – a community of inquiry approach. *Irish Journal of Technology Enhanced Learning, 4(1), 16-35*. <https://doi.org/10.22554/ijtel.v4i1.30>
- Karadedeli, İ. (2018). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin eleştirel okuma ve problem çözme becerilerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi: Uşak ili örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasakaloğlu, N. ve Bulut, B. (2012). Kurmaca metinlerin eleştirel okuma becerisini geliştirme aracı olarak kullanılması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, (33), 95-106*. <https://dergipark.org.tr/en/pub/deubefd/issue/25117/265208>
- Kayhan, E., Altun, S. ve Gürol, M. (2019). Sekizinci sınıf Türkçe öğretim programı (2018)'nin 21. yüzyıl becerileri açısından değerlendirilmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 10(2), 20-35*.
- Koçak, E. (2020). Eğitim fakültesi öğrencilerinin eleştirel okuma becerilerinin ncelenmesi. *Türk Akademik Yayınlar Dergisi (TAY Journal), 4(1), 17-30*. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tayjournal/issue/56056/770196>
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage Publications. <https://vivauniversity.files.wordpress.com/2013/11/milesandhuberman1994.pdf>
- Özdemir, E. (2007). *Eleştirel okuma*. Bilgi Yayınevi.
- Özdemir, S. (2017). Ortaokul öğrencilerinin eleştirel okuma özyeterlikleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 5(7), 40-55*. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ebed/issue/33633/342324>
- Sadioğlu, Ö. ve Bilgin, A. (2008). İlköğretim öğrencilerinin eleştirel okuma becerileri ile cinsiyet ve anne-baba eğitim durumu arasındaki ilişki. *İlköğretim Online, 7(3), 814-822*.
- Silalahi, R. M. (2018). Assessing students' understanding towards critical reading and its impacts towards their lives. *Indonesian Journal of English Education, 5(2), 191-203*. <http://dx.doi.org/10.15408/ijee.v5i2.9532>
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F.G. (2013). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri* (2. bs.). Anı Yayıncılık.
- Sullivan, N. (1998). Developing critical reading and writing skills: empowering minority students in a networked computer classroom. J. Swaffar, S. Romano, P. Markley ve K. Arens (Yay. Hazl.), *Language learning online: Theory and practice in the ESL and L2 computer classroom* (ss. 41-55) içinde. Labyrinth Publications.
- Şahin, G., Dilidüzgün, S. ve Leana Taşçılar, M. (2020). 8-10 yaş çocukları için eleştirel okuma ölçeği geçerlik güvenirlik çalışması. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, 14(1), 372-386*. <https://doi.org/10.17522/balikesirnef.657527>
- Şahin, Y. (2011). *Okuma eğitimi*. Eğitim Akademi.
- Şimşek, Ş. (2017). 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin olumlu mesajlar yönünden incelenmesi. *International Journal of Language Academy, 5(7), 300-311*. <http://dx.doi.org/10.18033/ijla.3786>

- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Utami, R. D., Amalia, N., Prayitno, H. J. ve Qurotul'Ain, D. (2020). Critical reading skills through multimodal text to upper-class students in elementary school. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 11(5), 125-137. https://ijicc.net/images/vol11iss5/11510_Utami_2020_E_R.pdf
- Ünal, E. (2006). *İlköğretim öğrencilerinin eleştirel okuma becerileri ile okuduğunu anlama ve okuma tutumları arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Walz, J. (2001). Critical reading and the internet. *The French Review*, 74(6), 1193-1205. https://www.jstor.org/stable/399838?seq=1#page_scan_tab_contents
- Wolf, W. (1967). Logic and critical reading. *Association for Supervision and Curriculum Development/ASCD*, 24(5), 419-425. http://www.ascd.org/ASCD/pdf/journals/ed_lead/el_196702_wolf.pdf
- Yalçıntaş, E. (2014). *İlkokullarda eleştirel okuma eğitiminin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yalınkılıç, K. (2010). Bir öğretim aracı olarak ders kitabı. H. Ülper (Yay. Haz.), *Türkçe ders kitabı çözümlenmeleri* (ss. 3-20) içinde. Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11.bs.). Seçkin Yayıncılık.
- Zabihi, R. ve Pordel, M. (2011). An investigation of critical reading in reading textbooks: A qualitative analysis. *International Education Studies*, 4(3), 80-87. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1066522.pdf>
- Zintz, M. V. ve Maggart, Z. R. (1984). *The reading process, the teacher and the learner*. William C. Brown Publishers.

Ek 1. Eleştirel Okuma Ölçütleri

(İlkokul Türkçe Ders Kitaplarının Eleştirel Okuma Becerisi Açısından İncelenmesi)

Ölçüt Kodu	Eleştirel Okuma Ölçütü (EOÖ)
EOÖ1	Eseri okuma amacını belirleme
EOÖ2	Eseri okumadan önce konuyla ilgili ön araştırma (ön öğrenmeler) yapma
EOÖ3	Başlık ve/veya resimden eserin konusunu tahmin edebilme
EOÖ4	Eserin ne zaman ve kim tarafından yazıldığını belirleme
EOÖ5	Eserde kullanılan bilgi kaynaklarını inceleme
EOÖ6	Okumaya başlamadan önce okunacak eserin başlıklarını inceleyerek esere göz gezdirme
EOÖ7	Okurken eserle ilgili sorular sorma
EOÖ8	Okurken küçük notlar alma
EOÖ9	Okurken önemli gördüğü yerlerin altını çizme
EOÖ10	Eserin sonunu tahmin edebilme
EOÖ11	Başlık ve/veya resimlerle metin arasındaki uyum ve uyumsuzluğu fark edebilme
EOÖ12	Yazarın amacını fark edebilme

-
- EOÖ13 Yazarın bakış açısını, eğilimini, kime hitap ettiğini belirleyebilme
- EOÖ14 Eserde geçen bir sözcüğün anlamını tahmin edebilme
- EOÖ15 Birden fazla anlamı olan sözcüğün cümlede geçen anlamını seçebilme
- EOÖ16 Metinde geçen mecaz anlamlı sözcüklerin anlamını fark edebilme
- EOÖ17 Mizah, hiciv, alay gibi söz sanatlarını fark edebilme ve metnin ruhunu hissedebilme
- EOÖ18 Her bölümde yardımcı fikirleri belirleyebilme
- EOÖ19 Esere ve eserin bölümlerine başlık verebilme
- EOÖ20 Eserde verilen düşünceleri belirleyebilme
- EOÖ21 Eserde geçen kahramanlarla empati kurabilme
- EOÖ22 Eserde geçen kahramanları ve onların fiziksel özelliklerini (yaş, cinsiyet, dış görünüş), ruhsal özelliklerini ve düşünce yapısını (ilgi, değer, tutum) belirleyebilme
- EOÖ23 Olayın geçtiği yeri ve zamanı belirleyebilme
- EOÖ24 Eserde açıkça yer almayan, üstü kapalı ifade edilen düşünceleri çıkarabilme
- EOÖ25 Konuyla ilgili olanla olmayanı ayırt edebilme
- EOÖ26 Eserden yazarla ilgili çıkarımda bulunma
- EOÖ27 Eserin bölümlerinin kendi arasında ve metnin tümüyle olan ilişkisini görebilme
- EOÖ28 Eserde verilen bilgilerin güncelliğini değerlendirebilme
- EOÖ29 Farklı kaynaklardan yararlanma
- EOÖ30 Eserin konusunu belirleyebilme
- EOÖ31 Eserin ana fikrini belirleyebilme
- EOÖ32 Eserde verilen düşünceleri değerlendirme
- EOÖ33 Okunan eserle ilgili kendi duygu ve düşüncelerini belirleme
- EOÖ34 Eserde yer verilmeyen düşünceleri saptayabilme
- EOÖ35 Okunan eseri daha önce okuduğu eserle karşılaştırma
- EOÖ36 Eserle yaşadığı çevre arasında ilişki kurabilme
- EOÖ37 Eserde geçen yeni bilgileri araştırma
- EOÖ38 Okuduğu metinlerin benzer ve farklı yanlarını görebilme
- EOÖ39 Eserin kendisini en çok ikna eden/etkileyen bölümünü tespit etme
- EOÖ40 Eseri okuduktan sonra zihninde oluşan çelişkilerin farkında olma
- EOÖ41 Eseri okumadan önceki ve sonraki düşüncelerini karşılaştırabilme
- EOÖ42 Ön bilgilerle yeni öğrenilenleri birleştirebilme
- EOÖ3 Eserde yer alan düşüncelerin, gerçek ya da yazarın yorumu olup olmadığını ayırt edebilme
- EOÖ44 Okuduğu eseri özetleyebilme
- EOÖ45 Eserin okuma amacına ulaşmış olup olmadığını belirleyebilme
- EOÖ46 Eserle ilgili başkaları ile tartışabilme
- EOÖ47 Çıkarımda bulunma
- EOÖ48 Verilen bilgileri karşılaştırma
-

-
- EOÖ49 Çözüm önerisi sunma
EOÖ50 Neden-sonuç ilişkisi kurabilme
-